

El risc ambiental de les inundacions

SAURÍ, D.; RIBAS, A.; ROSET, D.; SORRIBAS, E.
Inundacions i societat al Baix Ter.
Consorti de la Costa Brava, 1993. 118 pàgines.

És difícil trobar una substància que generi tantes problemàtiques diferents com és el cas de l'aigua. La seva implicació, tant en múltiples processos naturals, entre ells els relatius al clima i al mateix manteniment de la vida, com en l'ús que com a recurs en fan les societats humanes, la fan susceptible de ser estudiada des de diversos enfocaments i disciplines.

En el litoral mediterrani l'aigua té un comportament paradoxal. Per una banda, és un bé escàs que necessita d'una gestió acurada per part de l'administració i dels usuaris. Per l'altra, és causa de preocupació social quan precipita de forma abundosa i violenta en els episodis de pluges tempestuoses, amb quantitats que en poques hores superen sovint els 100 mm, i que de manera periòdica es produeixen, sobretot en els mesos de tardor, a la façana oriental del territori ibèric.

Així, la memòria històrica dels habitants del llevant peninsular és plena de mals records pel que fa a les conseqüències de la virulència amb la qual s'han produït alguns aiguats, a causa de les pèrdues econòmiques i de vides humanes que han comportat. Recordem ara, que els primers anys de la dècada dels vuitanta foren especialment pròdigs en riuades: el mes d'octubre de 1982 va tenir lloc el desbordament del Xúquer i el trencament de la presa de Tous, el novembre del mateix any es van donar importants revingudes en el curs alt de rius amb la capçalera situada als Pirineus, com el Segre o el Llobregat, i que van comportar entre d'altres malifetes la destrucció del poble de Pont de Bar a l'Alt Urgell. Aquestes catàstrofes, que es venien a sumar a les succeïdes per les mateixes causes al final de la dècada dels setanta, sembla ser que van esti-

mular la producció de jornades de treball, estudis i recerques sobre les causes i les conseqüències de les inundacions i la forma de minimitzar els seus impactes.

Des de la geografia, una de les formes d'abordar el fenomen de les inundacions en el vessant relatiu a la resposta humana a l'esdeveniment que representa un aiguat de conseqüències catastròfiques, ha estat utilitzant l'aparell conceptual desenvolupat en els estudis sobre els riscos ambientals, que tot just en la passada dècada es començaven a prodigar en el nostre país. Doncs bé, el llibre *Inundacions i societat al Baix Ter*, recentment publicat i del qual en són autors David Saurí, Anna Ribas, Dolors Roset i Enric Sorribas, se situa en la perspectiva esmentada a l'hora d'efectuar una exhaustiva recerca sobre la relació dialèctica mantinguda entre l'home i les riuades del Ter i el Daró a l'Empordanet, la

subcomarca que, articulada entorn a la vila de Torroella de Montgrí, ha sofert de manera secular els efectes de l'atzarosa climatologia del litoral mediterrani. Llibre que, cal remarcar, respon a la publicació d'un estudi que, amb el mateix títol, fou guardonat amb el primer premi a treballs de recerca concedit pel Consorci de la Costa Brava en l'edició de 1992.

Els autors plantegen la problemàtica de les inundacions al Baix Ter com a una successió d'episodis d'acció-reacció, on actuen per una banda les revingudes dels rius, un fenomen natural que es produeix de manera periòdica, i per l'altra la conseqüent resposta humana, encaminada a la recerca d'una adaptació òptima que menin a la consecució de la reducció del proper impacte. Efectuen, per tant, una valoració de la vulnerabilitat del medi enfront les riuades i una descripció de quina és la resposta social a aquests esdeveniments, tot considerant des de les actuacions a títol individual de les persones afectades, fins a les intervencions promogudes pels diferents nivells de l'administració pública amb competències sobre la gestió de l'aigua. Així, val la pena destacar la incorporació en el llibre tant d'una prolixa cronologia de desastres ocasionats per les inundacions al Baix Ter en els darrers cent anys, resultat d'una exhaustiva consulta de les fonts documentals disponibles, com la de la també completa recopilació de les actuacions endegades, en el mateix període històric, per a disminuir els efectes dels aiguats (regulació dels rius, desviació del seu curs, canalitzacions, etc.).

Per a millor comprendre el joc diabòlic que mantenen des de temps seculars els habitants de l'Empordanet i les revingudes del Ter i el Daró, els autors apliquen una modelització de les relacions home-territori basada en les diferents activitats econòmiques i usos del sòl que s'han succeït, durant el darrer segle, en el sector estudiat. Amb aquesta manera de procedir arriben a la conclusió, no per sorprendent poc esperada, que la situació actual, basada en un predomini del sector econòmic vinculat al turisme i que ha comportat una alta ocupació de les àrees inundables, presenta un risc, una vulnerabilitat, més gran que el model basat en l'economia agrària anterior.

El llibre conté algunes constatacions queensem és necessari remarcar car les trobem molt útils a l'hora de plantejar posteriors anàlisis de les estratègies d'adaptació de les poblacions als riscos ambientals.

INUNDACIONES I SOCIETAT AL BAIX TER

David Saurí Pujol, Anna Ribas Palom,
Dolors Roset Pagès, Enric Sorribas Ribas

Una d'elles està en relació amb el pensament que guia les relacions home-medi en les societats del món occidental des dels inicis de la revolució industrial, és a dir amb l'optimisme antropocèntric, reforçat en l'actualitat per les concepcions neopositivistes que presideixen l'activitat científica i el desenvolupament tecnològic, basat en la creença absoluta en l'indefectible progrés de la societat humana i la seva capacitat per conèixer i dominar el seu entorn natural, i és la verificació que fan els autors que el model territorial que s'ha imposat en les darreres dècades al Baix Ter ha afavorit una pèrdua del respecte que històricament es tenia per la natura, en aquest cas concret pels aiguats, que a més d'estar fonamentat en part per les obres d'enginyeria hidràulica que tenen com a objectiu regular els cabals dels rius, respon també, almenys així ho pensem, a un convenciment psicològic, sovint poc racional, de la superioritat humana envers manifestacions potencialment perilloses d'alguns elements naturals (llamps, grans nevades, allaus, aiguats, ventades, etc.) i que en el tema que ens ateny ha comportat, per tant, un augment de la vulnerabilitat de les persones i de les instal·lacions humanes respecte de les inundacions.

L'altra, és una conseqüència no desitjada de l'evolució que ha sofert el paper de l'Estat a Europa occidental des del final de la segona Gran Guerra, el que ha vingut a anomenar-se estat assistencial, la qual consisteix en fer responsable de manera sistemàtica l'administració pública de qualsevol calamitat natural, ja sigui una pedregada, un episodi de mala mar, o en el nostre cas una riuada. Així, els autors del llibre comproven la inhibició dels agents privats en l'adequació de les seves propietats envers el risc d'inundació, comportament que en gran mesura es fonamenta en el convenciment que l'Estat assumirà, «ja que és un dels seus deures», les despeses originades en cas de catàstrofe.

Hem de concloure aquesta ressenya tot destacant que hem llegit una obra pionera a Catalunya en l'estudi del comportament històric de les societats humanes enfront d'un risc natural, les inundacions en aquest cas, la qual pot servir d'estímul i de model per a treballs posteriors sobre una temàtica tan suggestiva i a l'hora necessitada de recerques serioses com aquesta, que expliquin les diferents percepcions i comportaments socials envers els diferents riscos ambientals, i que al mateix temps aportin pautes d'actuació per a la minimització dels impactes potencials.

Josep Pintó i Fusalba

Baralles per un pont

MATAS i BALAGUER, Josep.

La història del pont de les Dobles.

Ajuntament de Cruïlles, Monells, Sant Sadurní de l'Heura, 1993. 160 pàgines.

L'aparició d'un nou llibre d'en Pep Matas i Balaguer sempre és una bona notícia. En Matas té publicats, a hores d'ara, un nombre reduït però important de treballs sobre les Gavarres i les seves rodalies, els seus habitants, l'aprofitament dels seus recursos naturals, els seus camins, masos i poblets... Podem dir que n'és un enamorat. Qualsevol persona que el conegui o que hagi llegit els seus treballs d'investigació o divulgació dels diversos aspectes de la serralada ho cospa tot seguit. L'interès que hi posa per fer-la conèixer, la dedicació que hi esmerça, la il·lusió que li traspua quan en parla, ho confirmen a bastament.

En Pep Matas és conegut pels erudits i historiadors pels seus treballs històrics de recerca, però també per la seva tasca al front de l'Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal, primer i després a l'Arxiu Històric de Girona.

Tal com diu el mateix autor, en el pròleg de l'obra: «Dins el terme de Cruïlles, en un racó del veïnat de Rabioses, hi ha un pontet construït sobre el rec d'un antic molí. El meu avi va ser qui primer me'n va parlar. Em va explicar on era i me'n va dir el nom: el pont de les Dobles. Es deia així perquè, segons havia sentit a dir, temps enrera hi havia hagut un plet pel dret a passar-hi, i semblava ser que aquest plet havia costat molts més diners, o dobles, que no pas el mateix pont».

La història del pont de les Dobles és, doncs, una narració gairebé exhaustiva d'un contenciós i les baralles que va suscitar, al segle XVIII, la construcció d'un pont en un camí prop del Daró, en el veïnat de Rabioses, un barri de masos del terme de Cruïlles, prop de la Bisbal. Però el llibre és també la història dels homes d'aquells rodals, les seves lluites i el sentit estricte i antic de la propietat. Al llarg de la narració hi desfilen mossos, masovers i hisendats... El llibre fa, ensem, un recorregut pels camins, esplaïant-se en els topònims... Els racons, els masos, les rieres.

L'autor bisbalenc ha treballat l'obra amb documentació del fons de la Reial Audiència, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, de l'Arxiu de la Parròquia de Santa Eulàlia de Cruïlles i de l'Arxiu Històric de Girona, entre d'altres, i amb dades aportades per persones de la contrada.

«La història del pont de les Dobles. Relació verídica dels famosos fets que van passar a Cruïlles quan es comptava l'any de Senyor de mil set-cents quaranta i fins setanta-cinc anys després...» consta de vint-i-vuit capítols i un epíleg, seguit d'una cronologia dels fets i dades del

La història del pont

de les dobles

Relació verídica dels famosos fets que van passar a Cruïlles quan es comptava l'any del senyor de mil set-cents quaranta i fins...

Josep Matas i Balaguer